

Формування предметної читацької компетентності учнів засобами музейної педагогіки

**Головченко Ніна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ
golovchenko-nina@ukr.net**

Організація літературних заходів у музейному просторі є одним із засобів реалізації освітньо-виховної функції музею.

Національний музей літератури України має великий досвід підготовки заходів із популяризації книг і читання. У закладі постійно проводяться літературні зустрічі, вручення літературних премій, презентації книжкових і періодичних видань, вечори за участю письменників. Заходи організовуються у співпраці з провідними науковими установами, видавництвами, культурними центрами та громадськими організаціями.

Знакові літературні події влаштовує в музеї видавництво «Ярославів Вал». Так, протягом останніх років шанувальникам сучасної української літератури було представлено книги спогадів М. Слабошпицького 2017–2020 рр. («Протирання дзеркала», «Тіні в дзеркалі», «З пам'яті дзеркала», «З присмеркового дзеркала»), збірки поезій С. Короненко 2017–2020 рр. («Вірші з осені», «Дебора», «Містерії», «Замовляння на білоруську мову»), публіцистика Ю. Щербака («Україна в епоху війномиру: книга підсумків і пророцтв») та ін. Заходи, які зазвичай модерує директор видавництва М. Слабошпицький, проходять за участю письменників, науковців, перекладачів, літературних критиків, майстрів художнього читання та бардів.

Учасники літературних імпрез мають змогу із перших вуст почути історію підготовки видання, розповідь про мотиви, що спричинили з'яву того чи іншого твору [наприклад, вірш С. Короненко «Замовляння на білоруську мову» (2020) «вибухнув» у її творчій уяві як «замовляння від асиміляції» після того, як вона раптом почула від своєї мами лагідно вимовлені слова рідною

білоруською мовою. Ця поезія стала своєрідним передчуттям народних протестів, які згодом сколихнули Білорусь], фахові аналітичні студії про жанрово-стильову своєрідність творів та специфіку перекладу їх. Презентації органічно доповнюються авторським і художнім читанням творів, а також музичною інтерпретацією їх.

Школярі, що в рамках позашкільної роботи беруть участь у заходах Національного музею літератури України, мають змогу сформувати нові знання про певну книгу чи автора, або доповнити їх новими відомостями.

Так, 25 жовтня 2018 р. в Національному музеї літератури України колектив видавництва «Ярославів Вал» провів вечір пам'яті «50 років без Леоніда Кисельова» на ушанування київського поета, що писав російською та українською мовами і дуже рано – у 22 роки – відійшов у засвіти. Приводом для вечора-реквієму стало видання двотомника творів Л. Кисельова та спогадів про нього, а також листування, щоденникових записів тощо, які уклав і підготував до друку брат поета Сергій Кисельов [1; 2], що теж, як і Леонід, помер від лейкемії у віці 52 роки, 2006 р.

У школі поезія Л. Кисельова (а також М. Ушакова, Л. Вишеславського, Б. Чичибабіна) вивчається в розділі «Російські поети про Україну та її культуру (огляд)» за програмою з української літератури для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів [3]. Учні знайомляться з творчою біографією поета та його віршами («В пятьдесят втором, холодном, трудном...», «Я позабуду все обиды...», «Цари», «Стихи о Тарасе Шевченко», «Луна позолотила иней...», «Дом Шевченко», «Язык не может сразу умереть...» [3, с. 146]). За 2 години навчального часу повноцінно представити творчість чотирьох поетів дуже складно, отож якісні музейні літературні заходи суттєво сприяють формуванню не лише предметної читацької, а й ключової культурної компетентностей старшокласників.

Так, у вступному слові письменник М. Слабошпицький, який був добре знайомий із родиною письменника, розповів, що Леонід Кисельов (1946–1968) народився в сім'ї письменника Володимира Кисельова, мати його була

єврейкою. Навчався у київській школі №37, згодом у Київському університеті на факультеті іноземних мов. Був освіченою, ерудованою людиною, вірші почав писати ще школярем. Естетичні смаки формувалися під впливом класичних канонів, російської поезії «срібного віку». З-поміж українських поетів шанував творчість Т. Шевченка і раннього П. Тичини. Перша публікація в журналі «Новый мир» (1963, за підписом «Леонід Кисельов, учень 10 класу школи 37, м. Київ». «Перші вірші») спровокувала всесоюзний скандал, а отже, і славу: за вірш «Цари» хлопця висварив сам Д. Благой, відомий та авторитетний літературознавець. Своєрідність поезії Л. Кисельова полягала в тому, що у віршах молодого поета-початківця відчувався потенціал обдарованого поета. Він писав у класичній манері російською мовою, але вкрапляв у вірші алюзії, пов'язані з українською історією чи культурою. Згодом почав писати українською мовою, і окремі вірші (наприклад, «Рано ще, рано»), у яких проступає мелодика народної пісні чи «кларнетизм» П. Тичини, набувають особливого змісту та журливо-епічного настрою. Його творам притаманна мелодійність (на заході прозвучало дві пісні на вірші Л. Кисельова у виконанні О. Богомолець) та легка іронія.

Саме про цей феномен – обдарованість, творчість двома мовами за часів короткого «срібного віку» української поезії у 60-ті роки 20 ст. та обірване на злеті життя і йшлося на вечорі «50 років без Леоніда Кисельова».

Науковець Вадим Скуратівський у своєму виступі окреслив реалістичний вимір поезії Л. Кисельова, порівняв ранню поетичну зрілість Л. Кисельова з феноменом А. Рембо, але зазначив, що київський поет не був революціонером форми, а дотримувався канонів класичного письма.

Спогадами про поетично-винні вечірки, про поетове навчання в університеті і заняття в літературній студії, враженнями від поезії Л. Кисельова поділилися І. Малкович, С. Борщевський, Л. Лемешева, В. Панченко, Б. Дабо-Ніколаєв, В. Корнеєв, С. Чернілевський та ін.

У виступах мовці згадували родзинки київського культурного буття в 60-ті роки (знамениту прем'єру фільму «Тіні забутих предків» у кінотеатрі

«Україна» і виступ І. Дзюби там; культ українськомовних поетів – шістдесятників, І. Драча зокрема; брак української мови в літературних колах Харкова; реакцію радянської влади та арешти 1968 року після введення радянських танків у Прагу тощо); змальовували деталі портрета та побуту поета; вводили у своєрідну атмосферу літературного життя часів Л. Кисельова («на перше» сьогодні Борщевський, «на друге» – Рибчинський, «на десерт» – Кисельов...); озвучували гіпотези щодо переходу Кисельова-поета на українську мову. Так, за відчуттями Л. Лемешевої – українська мова є м'якою, мелодійною, і у стані усвідомлення неминучої смерти від невиліковної хвороби саме ця мова дала змогу поетові на рівні образів, ритму і форми передати журливі стани душі. І. Малкович відстоював більш патосну позицію: на його думку, Л. Кисельов знав і любив поезію Т. Шевченка, присвятив йому десять віршів, і в одному з них дав своєрідну клятву писати українською.

М. Слабошпицький додав, що, попри написання творів російською мовою, російські поети не сприймали Л. Кисельова як свого, а вдома у поета дійсно був культ Т. Шевченка. Тобто, родина поета жила в українському вимірі. І коли в 60-ті роки українські поети зазвучали потужно та переконливо, Л. Кисельов не міг не відчутти цей струмінь. Наприклад, на дещо зверхню позитивну оцінку Є. Євтушенком творчості І. Драча Л. Кисельов зауважив, що Драч – кращий поет, ніж Євтушенко.

Вірші Л. Кисельова читала народна артистка України Т. Стратієнко. С. Борщевський виголосив знамениті вірші поета про коника у власному перекладі іспанською мовою (*«Така золота, що нема зупину. / Така буйна — нема вороття. / В останніх коників, що завтра загинуть. / Вчуса ставленню до життя»*). В. Корнеєв представив дві поезії Л. Кисельова англійською мовою в перекладі В. Вісенте (*«Згадаєш їжачка...», «Во мне сломался какой-то винтик...»*). Також учасники заходу прослухали в аудіо запису декілька віршів (зокрема вірш-пародію «Цари» у відповідь на критику Д. Благого) у виконанні автора – Л. Кисельова. (CD-диск із записом додається до 2-го тому книги «Над київськими зошитами. Книга про поета» [2]).

Заходи, організовані колективом видавництва «Ярославів Вал» у співпраці з працівниками Національного музею літератури України, – фахово вибудовані літературно-музичні спектаклі, де виступають неординарні особистості, послухати яких приходять не менш відомі люди. Ці вечори наповнені потужною естетико-інтелектуальною енергетикою. У виступах, у стилі мовлення кожного оратора проступає українська культура, яка наживо ілюструє віддалену у часі культуру так званого срібного покоління.

До кола живих свідків розвитку і становлення української літератури середини 20 ст. бажано долучати молодь: студентів філологічних факультетів, письменників-початківців, молодих науковців і школярів. Іноді на літературних заходах звучать такі родзинки, про які не прочитаєш у підручнику чи науковій монографії. До того ж, тут панує атмосфера конструктивного діалогу.

Отже, організація літературних заходів у музейному просторі є одним із засобів реалізації освітньо-виховної функції музею та ефективною формою позашкільної освіти, що сприяє формуванню предметної читацької та ключової культурної компетентностей.

Список літератури

1. Кисельов Л. Над київськими зошитами. Вірші, проза, переклади, нотатки, листи, фото. Київ : Видавництво «Ярославів Вал». 2013. 720 с.
2. Кисельов Л. Над київськими зошитами. Книга про поета. Київ : Видавництво «Ярославів Вал». 2014. 600 с.
3. Українська література, 10–11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям. 2011. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/program-ukr-lit1.pdf>